

FORSVARSBYGG
Postboks 405 Sentrum
103 Oslo

Oslo, 6. november 2023

Deres ref.:
Jan-Rune Samuelsen

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2022/543
2023.0095.miljodir

Saksbehandler:
Eli Mathisen

Rapport etter tilsyn 3. oktober 2023 ved Hengsvann skyte- og øvingsfelt

Denne rapporten omhandler forhold som ble avdekket under tilsyn hos FORSVARSBYGG (virksomhetsnummer: 975950697), Hengsvann skyte- og øvingsfelt (Hengsvann SØF).

Rapporten består av følgende deler:

- Del 1: Resultatet av tilsynet
- Del 2: Miljødirektoratets vurdering og begrunnelse
- Del 3: Informasjon om tilsynet
- Del 4: Annen informasjon

Del 1: Resultatet av tilsynet

Denne delen gir en oversikt over resultatet av tilsynet og hva dere må gjøre til gitte frister. Nærmere beskrivelse er gitt i [del 2](#).

Miljødirektoratet avdekket avvik som dere må rette snarest

Miljødirektoratet avdekket følgende avvik under tilsynet:

- Avvik 1: Virksomheten mangler enkelte rutiner som sikrer at krav i tillatelsen overholdes
- Avvik 2: Det er ikke tilstrekkelig vurdert at prøvene som tas for å belyse avrenning fra skyte- og øvingsfeltet er representative for faktiske utslipp fra feltet
- Avvik 3: Virksomheten har ikke utarbeidet tiltaksplan i forbindelse med håndtering av forurensede masser på bane 19

Avvik er manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.

FORSVARSBYGG må snarest rette opp avvik. Dere må sende Miljødirektoratet en skriftlig tilbakemelding som viser hvordan avvik er rettet innen 2. januar 2024.

Dere må betale gebyr

FORSVARSBYGG må betale et gebyr på 37 400 kr for tilsynet.

Vi ber om tilbakemelding fra dere på epost

Vi ber om at dere sender all skriftlig tilbakemelding til post@miljodir.no ved Eli Mathisen. Merk svaret med saksnummer 2022/543 og tilsynsnummer 2023.0095.miljodir.

Del 2: Miljødirektoratets vurdering og begrunnelse

Avvik 1: Virksomheten mangler enkelte rutiner som sikrer at krav i tillatelsen overholdes

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Tillatelse etter forurensningsloven for Hengsvann SØF punkt 7.1, 7.2 og 9.2
- Tillatelse etter forurensningsloven for Hengsvann SØF punkt 11.1
- Internkontrollforskriften § 5 andre ledd pkt 6 og 7

Beskrivelse av krav

Støykrav

I tillatelsen er det satt utendørs støygrenser for blant annet aktivitet på natt. Forsvarsbygg skal holde oversikt over eventuell nattaktivitet (mellom kl. 23 og 07) som overskrider maksimalnivågrensene.

Det er også satt grenser for maksimalt antall netter som våpentypene rekylfri kanon (RFK), markørladning og bombekaster kan benyttes per år.

Antall netter hvor det forekommer aktivitet på, skal dokumenteres på baner/områder som bidrar til at støynivået ved nærmeste bolig overskrider grensene gitt tillatelsen.

Behov for skyting natt og søndager med støy over tilhørende grenseverdier skal varsles særskilt.

Miljørisikoanalyser

Virksomheten skal kartlegge farer og problemer og på denne bakgrunn vurdere miljørisiko, samt utarbeide tilhørende planer og tiltak for å redusere risikoforholdene.

Virksomheten skal iverksette rutiner for å avdekke, rette opp og forebygge overtredelser av krav fastsatt i eller i medhold av helse-, miljø- og sikkerhetslovgivningen.

Forsvarsbygg skal gjennomføre en miljørisikoanalyse av sin virksomhet. Forsvarsbygg skal vurdere resultatene i forhold til akseptabel miljørisiko. Potensielle kilder til akutt forurensning av vann, grunn og luft skal kartlegges. Miljørisikoanalysen skal dokumenteres og skal omfatte alle forhold ved virksomheten som kan medføre akutt forurensning med fare for helse- og/eller

miljøskader inne på Forsvarsbyggs område eller utenfor. Ved modifikasjoner og endrede bruksforhold skal miljørisikoanalysen oppdateres.

Risikoanalysen skal ta hensyn til ekstremvær, flom etc. og fremtidige klimaendringer.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Oppfølging av støykrav

Det ble under tilsynet foretatt en gjennomgang av virksomhetens rutiner for dokumentasjon og særskilt varsling i forbindelse med aktivitet om natten og søndager som innebærer støy over grenseverdiene gitt i tillatelsen.

Virksomheten har et digitalt bestillingssystem (SMART) som gjør det mulig å hente ut informasjon om hvilke type våpen og ammunisjonstype som er benyttet. Ut fra dette kan de hente ut informasjon om antall netter og søndager med støvende aktivitet som ligger over støygrensen. Virksomheten opplyste under tilsynet at de per nå ligger langt under grensen satt i tillatelsen. Det er ikke etablert en skriftlig rutine som sikrer oversikt og oppfølging over natt og søndagsskyting over støygrensene gitt i tillatelsen.

Virksomheten opplyste under tilsynet at det er brukerne av skytefeltet som er pålagt ansvaret for den særskilte varslingen som er påkrevd ved overskridelser av støygrenser natt og søndager. Det framkom ikke klart under tilsynet hvordan dette i dag blir løst av interne brukere på skytefeltet, eller i hvor stor grad eksterne brukere gjennomfører varsling. Virksomheten mangler skriftlige rutiner for varsling ved natt og søndagsskyting hvor støynivået utløser varselplikt, uavhengig av hvilken aktør som foretar skytingen.

Miljørisikoanalyser

Virksomheten la fram en miljørisikoanalyse fra 2021. Det ble forklart at interne rutiner blant annet består i årlig revisjon av risikoanalysen med relevant personell, gjennomgang med ledelsen og kommunikasjon med Hengsvann SØF lokalt om innhold og endringer i miljørisikoanalysen. Ved stikkprøve ble det presentert et tiltak som skulle vært gjennomført innen 2021, men som ikke kunne vises til videre i handlingsplaner eller hvem som hadde ansvaret for videre oppfølging.

Under gjennomgangen som ble gjort under tilsynet påpeker Miljødirektoratet følgende mangler:

- Virksomheten mangler rutiner for oppfølging av konkrete miljørisikoreduserende tiltak som foreslått i risikoanalysen.
- Virksomheten har ikke inkludert hendelser som følge av ekstremvær og klimaendringer i miljørisikoanalysen.

Avvik 2: Det er ikke tilstrekkelig vurdert at prøvene som tas for å belyse avrenning fra skyte- og øvingsfeltet er representative for faktiske utslipp fra feltet

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Tillatelse etter forurensningsloven for Hengsvann SØF punkt 9.3

Beskrivelse av krav

Målinger skal utføres slik at de blir representative for virksomhetens faktiske utslipp.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Avrenningen fra Hengsvann SØF overvåkes i Hengselva og Brånabekken. Det gjennomføres to prøver under hvert år, en på våren og en på høsten. Prøvene tas som stikkprøver. Forsvarsbygg tar ikke hensyn til mengde nedbør, om det er spesielt tørt, osv. når prøvene tas. De har ingen dokumentert vurdering av ved hvilke forhold prøvene bør tas.

Virksomheten forklarte under tilsynet at i henhold til overordnede rutiner skal det tas ny prøve dersom det påvises avvikende verdier på prøve. Det skal også tas kontakt med skytefeltadministrasjonen ved Hengsvann for å sjekke ut om det var spesielle forhold da prøva ble tatt. Det ble opplyst under tilsynet at disse rutinene følges i varierende grad.

Forsvarsbygg opplyste under tilsynet at de tidligere har gjennomført en kartlegging for et annet skyte- og øvingsfelt, hvor det ble tatt prøver 12 ganger per år for å belyse variasjon i prøvene. Ut fra kartleggingen ble det konkludert med at det er tilstrekkelig med 2 prøver per år. Det er ikke gjennomført en tilsvarende kartlegging for Hengsvann SØF.

Ekstern konsulent gjennomfører kvalitetssikring og evaluering av prøvene, men de ser kun på årsgjennomsnittet, og ikke på variasjoner gjennom året, f.eks. om høstprøvene viser høyere verdier enn prøvene som tas på våren.

Avvik 3: Virksomheten har ikke utarbeidet tiltaksplan i forbindelse med håndtering av forurensede masser på bane 19

Dette er et avvik fra følgende krav gitt i regelverket

- Tillatelse etter forurensningsloven for Hengsvann skyte- og øvingsfelt punkt 5

Beskrivelse av krav

Inngrep og gravearbeid i forurenset grunn knyttet til normalt vedlikehold og drift av skyte- og øvingsfelt og som ikke medfører nevneverdig forurensning eller fare for spredning, krever ingen separat godkjenning. Tiltaksplaner, rutiner og dokumentasjon på utførte tiltak og håndtering av forurensede masser skal likevel kunne fremvises på forespørsel, blant annet ved tilsyn.

Observasjoner under tilsynet og vår vurdering

Under tilsynet ble det gjennomført verifikasjoner ute i skyte- og øvingsfeltet. Det ble observert at det er gjennomført graving i forurenset grunn på bane 19 i forbindelse med vedlikeholdstiltak i vollene. Det ble opplyst at alle masser skal være der de er i dag og de skal kun planeres. Virksomheten har ikke utarbeidet dokumentasjon i tråd med punkt 5, 4. ledd for disse arbeidene.

Vedtak om gebyr

Miljødirektoratet vedtar at FORSVARSBYGG må betale et gebyr på 37 400 kr for tilsynet. Dette tilsvarer sats 1 for tilsyn av inntil en dags varighet og er gitt på bakgrunn av medgått og forventet ressursbruk. Vedtaket er gitt med hjemmel i forurensningsforskriften § 39-7.

Dere vil få tilsendt en faktura fra Miljødirektoratet for innbetaling til statskassen.

Miljødirektoratet er pålagt å ta gebyr for tilsyn på forurensningsområdet. Gebyret skal dekke kostnader med forberedelser, gjennomføring og oppfølging av kontrollen. Vi viser til varsel om gebyr 3. oktober 2023 og til forurensningsforskriftens kapittel 39 for ytterligere informasjon om innkreving av gebyr til statskassen.

Dere har rett til å klage

Dere har rett til å klage på vedtaket. Retten til å klage er gitt i forvaltningsloven kap. VI. En klage bør være skriftlig begrunnet og må sendes til Miljødirektoratet innen tre uker etter at dere mottok dette brevet. En eventuell klage vil ikke få oppsettende virkning, og gebyret som er fastsatt ovenfor må betales inn. Dersom vi tar klagen til følge, vil for mye innbetalt beløp bli refundert.

Del 3: Informasjon om tilsynet

Gjennomføring av tilsynet

Tilsynet er gjennomført for å kontrollere om gjeldende krav fastsatt i eller i medhold av forurensningsloven overholdes. Vår hjemmel til å føre tilsyn er forurensningsloven § 48. Rapporten gir ingen fullstendig tilstandsvurdering av FORSVARSBYGG sitt miljøarbeid eller miljøstatus.

Tilsynet er en del av Miljødirektoratets risikobaserte tilsyn.

Fra Miljødirektoratet deltok

- Eli Mathisen
- Åsmund Monsen
- Emil Ebbestad Frøberg

Fra Statsforvalteren i Oslo og Viken deltok

- Guro Holte (som observatør)

Kontaktperson hos FORSVARSBYGG

- Jan-Rune Samuelsen

Anlegg kontrollert

Følgende anlegg tilhørende FORSVARSBYGG ble kontrollert under tilsynet:

- Hengsvann skyte- og øvingsfelt, Kongsberg

Tema kontrollert

Følgende tema ble kontrollert knyttet til Forurensende aktivitet:

- Internkontroll
- Utslipp til vann
- Måleprogram
- Grunnforurensning
- Støy
- Klimatilpasning

Regelverk

Tilsynet omfattet følgende regelverk:

- Tillatelse til virksomhet etter forurensningsloven for Hengsvann SØF, datert 1. mars 2021
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften)
- Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven)
- Forskrift om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften)
- Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften)

Fremlagt dokumentasjon

Fremlagt dokumentasjon som ble benyttet for å verifisere faktiske forhold på Hengsvann SØF under tilsynet:

- Internkontrollen for virksomheten
- Informasjon om antall netter og søndager med støyende aktivitet på skyte- og øvingsfeltet
- Miljørisikoanalyse for 2021
- Program for vannovervåking og resultater fra gjennomført vannovervåking

Del 4: Annen informasjon

Dere har anledning til å kommentere på rapporten

Dere har anledning til å kommentere på faktiske feil i denne rapporten. Eventuelle kommentarer må sendes Miljødirektoratet innen to uker etter at rapporten er mottatt.

Rapporten vil være offentlig tilgjengelig

Denne rapporten er tilgjengelig for offentligheten via Miljødirektoratets postjournal på miljodirektoratet.no, i tråd med offentlighetsloven.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Einar Knutsen
seksjonsleder

Eli Mathisen
tilsynsleder

Kopi til:

- Statsforvalteren i Oslo og Viken
- Kongsberg kommune